

УДК 81-115:821.111+821.161.1
DOI 10.32999/ksu2663-2691/2019-79-9

**ПОРТРЕТ У РОМАНАХ «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» О. УАЙЛЬДА
ТА «ШЕСТИДНЕВ, АБО КОРОНА ДОМУ ОСТРОЗЬКОГО» П. КРАЛЮКА
(ЩОДО ПРОБЛЕМИ ДВІЙНИЦТВА)**

Мізінкіна Олена Олексіївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії літератури та компаративістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
mizinkina-o@ukr.net
orcid.org/0000-0001-5732-5138

Чмир Андрій Валерійович,
магістрант кафедри теорії літератури та компаративістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
chmyr_andrew@ukr.net
orcid.org/0000-0001-5662-5788

У статті робиться спроба порівняти роль портрета в художньому світі романів представників англійської (Оскар Уайльд) та української (Петро Кралюк) культур. Для впорядкування історико-літературного матеріалу встановлено часові рамки творчої діяльності письменників, їх належність до мистецьких напрямів, міру визнання. Названо імена літературознавців, які останнім часом досліджували менш вивчений роман «Шестиднев».

Метою розвідки є відстежити збіги й розбіжності у творенні ситуацій і характерів героїв і значенні та впливі їхніх портретів. Для досягнення поставленої мети застосовано переважно порівняльно-типологічний **метод** дослідження.

Підставою для аналізу двох романів послугувало спостереження про їх належність до психологічного різновиду, що виявилось в проблемі роздвоєння особистості. Огляд літературознавчих праць із питання двійництва в літературі підтвердив вагомість звернення до портрета як художнього прийому.

Результати. У результаті зіставлення ситуацій, у яких проявляється поведінка головних героїв, з'ясовано спільне та відмінне в образотвореннях Доріана Грея й Василя-Костянтина Острозького. Так, встановлено вікові розбіжності головних героїв, що зумовило манеру змін їхніх зображень на картинах. Уже написаний портрет Грея викривляється з кожним новим його гріхом, тоді як про зміни зображення Острозького читач дізнається від художника під час його створення упродовж усього роману.

Спільним для творів є те, що портрети героїв постають головними обвинувачами їхніх недобрих справ, їхнім дзеркалом, у якому відобразилися їхній «Інший». Цю роздвоєність усвідомлюють і засуджують творці портретів, тому закономірним убачається розглядати нерозривний зв'язок трьох персонажів: головний герой – художник – портрет. Доводиться, що складники тріади по-різному виражають проблему двійництва.

Також відзначається символіка кольорів на портретах. Обидва письменники вмотивовують появу тої чи іншої барви в зображенні героїв, що вказує на тісний зв'язок із живописом.

Висновки. Отже, типологічне вивчення проблеми одухотвореного портрету у творах різних літератур продемонструвало не завмирання, а подальший розвиток такого явища в мистецтві XXI століття.

Ключові слова: головний герой, портрет, колір, письменники, художник, «Я», «Інший».

**PORTRAIT IN THE NOVELS “THE PICTURE OF DORIAN GRAY” BY O. WILDE AND
“SHESTYDNEV, OR THE CROWN OF THE HOUSE OF THE OSTROGSKI FAMILY” BY P. KRALIUK
(TO THE ISSUE OF DUALITY)**

Mizinkina Olena Oleksiivna,
Candidate of Philology,
Associate Professor at the Department
of Literature Theory and Comparative Studies
Odesa I. I. Mechnikov National University
mizinkina-o@ukr.net
orcid.org/0000-0001-5732-5138

Chmyr Andrii Valeriiovich,
Master's Degree Student at the Department
of Literature Theory and Comparative Studies
Odesa I. I. Mechnikov National University
chmyr_andrew@ukr.net
orcid.org/0000-0001-5662-5788

The article makes an attempt to compare the role of a portrait in the art world of novels of representatives of English (Oscar Wilde) and Ukrainian (Petro Kraliuk) cultures. In order to arrange the historical and literary material the time limits of creative work of writers, their belonging to the art movements and the degree of recognition were established. The names of literary scholars, who have recently analyzed the less studied novel “Shestydnev” are given.

Purpose: the purpose of research – to trace coincidences and distinctions in creation of situations and characters of heroes and value and influence of their portraits. In order to achieve this goal, the comparative-typological **method** of study is applied mainly.

The ground for the analysis of the two novels was the observation of their belonging to a psychological kind that revealed in the problem of split personality. The review of literary works on the issue of duality in the literature confirmed the importance of using a portrait as an artistic technique.

Results. As a result of the comparison of situations, in which the behavior of the main characters is revealed, the general and the distinct in the character creating of Dorian Gray and Wasyl Konstanty Ostrogski was found out. Thus, the age differences of the main characters were established, which determined the manner of changes in their images in the paintings. Already painted portrait of Gray is distorted with each of his new sin, while the reader learns about the changes in the image of Ostrogski from the artist during his creation throughout the novel.

The common thing about the novels is that the portraits of the heroes become the main accusers of their evil deeds, they become their mirror, which reflected their “Other”. This duality is recognized and condemned by the creators of portraits, so it is natural to consider the continuity of the three characters: the main hero – the artist – the portrait. It is proved that the components of the triad express the problem of duality in different ways.

The symbolism of colors on the portraits is also noted. Both writers explain the appearance of one or another color in the heroes’ portraits, indicating a close connection with painting in this way.

Conclusions. Thus, the typological study of the problem of spirited portrait in the works of different literatures showed not a freeze, but further development of this phenomenon in the art of the twenty first century.

Key words: the main character, portrait, color, writers, artist, “I”, “Other”.

1. Вступ

На перший погляд важко простежити творчий діалог таких письменників, як ірландець Оскар Уайльд (1854–1900) та українець Петро Кралюк (нар. 1958). Романісти не тільки належать до різних століть, наслідують своєрідну національну літературу, а і є прибічниками відмінних мистецьких напрямів (О. Уайльд – естетизм, П. Кралюк – постмодернізм). Якщо творчість англомовного митця деякою мірою вже вивчена за більш ніж століття, то художній доробок вітчизняного письменника й ученого (водночас, оскільки активно досліджує історію й філософію свого народу, якщо зважати на монографії, що вийшли у світ) ще потребує прискіпливого студіювання. Зокрема, про один із перших творів його великої прози маємо окремі розвідки літературознавців (П. Білоуса, О. Мізінкіної, Г. Насмінчук, І. Приліпко, Р. Харчук) і відгуки колег по перу (С. Синюк та ін.).

Варто зазначити й те, що такі особистості вже посіли чільне місце у світовому літературному процесі. Життя й різножанрова творчість О. Уайльда до сьогодні викликає жвавий інтерес критиків і біографів. Роман «Шестиднев, або Корона дому Острозького» П. Кралюка у 2013 році висунуто на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Нашу увагу привернула проблема портрета як провідного прийому оприявлення головного героя в романах письменників. З одного боку, зображення людини є традиційним для створення художнього образу, а з іншого – своєрідність «Портрета Доріана Грея» (1890) та «Шестиднева» (2010) полягає в тому, що їм притаманна велика міра психологізму. З-поміж розмаїття художніх засобів психологізму особливо вирізняється явище двійництва, яке оригінально розвинули О. Уайльд і П. Кралюк у творах. Тому мету роботи вбачаємо в аналізі ключових ситуацій і характерів головних героїв, на яких виразно впливають їхні портрети. Поставлена мета спонукала до розв’язання дослідницьких завдань: простежити функції портрета в романах «Портрет Доріана Грея» та «Шестиднев, або Корона дому Острозького»; розглянути механізм двійництва в романах; установити спільне й відмінне у відтворенні тріади герой – художник – портрет. Оскільки головний герой роману П. Кралюка – реальна постать в історії України, вважаємо за необхідність звернутися до міркувань істориків з приводу трактувань його діяльності.

Мета й завдання зумовили застосування порівняльно-типологічного методу дослідження, що дає змогу зіставити твори різних авторів на спільну тему, в якій розкривається психологічна проблема роздвоєння.

2. Питання двійництва в розробках XX–XXI ст.

Як спосіб художнього мислення проблема двійництва порушувалася в працях таких літературознавців, як Софія Агранович та Ірина Саморукова («Двійничество»), Тетяна Бовсунівська («Двійництво в українському романтизмі»), Тетяна Грудкіна («Феномен двойничества в русской литературе XX века»), Анастасія Крилова («Определение понятия «двойничества» в литературе и философско-эстетическая база его возникновения»), Світлана Саєнко («Поэтика двійництва у романах В. Набокова «Відчай» та «Запрошення до страти»»), Оксана Філатова («Розколоте «я», або феномен психологічного двійництва в українському романі 20-х років XX століття») та ін. Проблему двійництва («Я та Інший») розглядали й філософи: Мартін Бубер, Жан-Поль Сартр, Мартін Гайдегер та ін.

Оксана Колотова, підсумовуючи думку німецького письменника Жана Поля (Ріхтера), вказує, що «двійництво виникає тоді, коли персонаж художнього твору отримує можливість бачити себе збоку, одночасно відчуваючи себе і самим собою, і кимось іншим» (Колотова, 2015: 96). Отже, частка свідомості або підсвідомості героя починає вести самостійне життя, являючи собою інший (часто протилежний) бік особистості.

Спостерігаються різні модифікації феномена двійництва у творах словесного мистецтва (герой і його alter ego; внутрішнє, психологічне «двійництво» суб’єкта; персонажі-близнюки, персонажі-клони; герой «віддзеркалює» певні якості іншого; мотив «двосвіття» та блукання персонажів поміж реальностями) (Колотова, 2015).

3. Портрети головних героїв

Для того, аби встановити тип двійництва, варто зіставити головних героїв романів. Одразу відзначаємо, що головні герої аналізованих романів відрізняються віком. Якщо Доріан Грей – це молода людина, трагедія якої

розгортається безпосередньо перед читачем (твір охоплює період його життя від 20 до 38 років), то Василь-Костянтин Острозький уже в поважному віці (82 роки), історію життя якого дізнаємося переважно з його спогадів.

Суттєвою відмінністю між творами є й те, що в романі О. Уайльда портрет набуває нового вигляду вже після того, як він намальований, а в романі П. Кралюка він змінюється безпосередньо під час свого створення. Перші зміни портрета Доріана Грея пов'язані з епізодом, коли головний герой відштовхує від себе акторку Сібілу Вейн: *«Узявшись за ручку дверей, Доріан мимохідь зиркнув на портрет роботи Безіла Голворда. І враз відсахнувся, наче вражений якоюсь несподіванкою. До спальні він увійшов децю приголомшений. Вийнявши квітку з петельки, він мовби завагався в нерішучості. Зрештою таки вернув назад і, наблизившись до портрета, уважно приглянувся. У тьмяному світлі, що пробивалося крізь кремові шовкові штори, обличчя здалось йому трохи зміненим. Іншим став вираз, щось жорстоке з'явилося в обрисах рота. Дивна річ! Доріан одвернувся і, підійшовши до вікна, підтягнув штори. Кімнату залив променистий світанок, розігнавши химерні тіні по темних кутках, де вони, здрігаючись, нарешті уляглися. Але дивний вираз на обличчі портрета не тільки не зник, а навіть став ще чіткішим. Тремтливе і яскраве денне світло виказувало йому складку жорстокості біля рота так ясно, наче він дивився у дзеркало після того, як вчинив щось жахливе»* (Вайлд, 2012: 122). По-справжньому покохавши юнака, Сібіла Вейн не змогла більше грати удавані ролі на сцені. Через це Доріан утрачає будь-який інтерес до Сібіли й кидає її. З відчаю дівчина закінчує життя самогубством. Слушним є спостереження Наталії Панової, що «портрет отримав частину душі Доріана Грея і став його совістю. Він дізнавався про події, що відбуваються в житті молодого чоловіка, як тільки вони траплялися. Портрет ніс на собі весь негатив, тяжкий вантаж часу і моральну відповідальність за скоєне зло» (Панова, 2015: 125).

На відміну від роману О. Уайльда, у творі П. Кралюка першим у портреті Острозького змінюється не риса обличчя, а фон. Якщо спочатку художник Іван малює зелене тло, то потім він відзначає: *«Моя рука тягнеться до чорної барви, змішуючи її із зеленою»* (Кралюк, 2014: 135). Дослідник із психології кольору Гаральд Браем зазначає, що «чорний колір використовується як символ песимізму, втрат і нещастя» (переклад наш – О. М., А. Ч.) (Браем, 2009: 109). Поява цієї барви на портреті зумовлена тим, що маляр почув історію родинних чвар Василя-Костянтина. Невдовзі після смерті батька кровний брат Василя Костянтиновича Ілля наказує захопити й пограбувати місто Турів, щоб знайти заповіт. Чорний колір виринає й тоді, коли князь розповідає про судову справу з князями Заславськими. *«Фарбую тло полотна. Воно темно-зелене. Неприсмне»* (Кралюк, 2014: 143), – міркує художник. Зміна барви вмотивовується тим, що, за визнанням Василя-Костянтина, *«неправедний то був суд»* (Кралюк, 2014: 143). Як свідчать історики (Жеребцова, 2010), ця суперечка тривала мало не все XVI ст. Ще одне перетворення кольору відбувається під час розмови про трагічну долю племінниці князя – Гальшки Острозької. Маляр Іван фіксує: *«Знову торкаюся пензлем чорної барви. Моє зелене тло портрета геть темним стає»* (Кралюк, 2014: 162). Василь Костянтинович розпорядився стосовно шлюбу дівчини, і цим прирік на подальші нещастя в її житті, тому чорна барва постає як докір, який адресований Острозькому.

Підкреслено символічним у романах є й червоний колір. Яків Обухов наголошує, що «у християнській культурі червоного кольору боялися й табували як колір агресії, руйнівного насильства і сліпої пристрасті» (переклад наш – О. М., А. Ч.) (Обухов, 1996: 46). У романах переконуємося в художній реалізації символіки кольору. Після того як Доріан Грей убиває художника, він помічає на полотні червону кров: *«Вчора, уперше за всі ці роки, він забув прикрити фатальний портрет, і вже намірився кинутись до нього – але враз відсахнувся. Звідки на руці портрета ця огидна волога, червона й лискуча, неначе полотно випривало кров'ю? Яке жахіття! Це ще жахліше, – промайнуло йому в думці, – ніж те непорушне тіло, котре, як він знав, сидить навпроти портрета, навалившись на стіл: його потворна тіль на закривавленому килимі свідчила, що тіло на тому самому місці, де було й учора»* (Вайлд, 2012: 228). Як бачимо, портрет викриває злочин героя, стає відображенням прихованих психічних зрушень.

У романі П. Кралюка читач спостерігає червоний колір на портреті в момент, коли В. Острозький сповідається священнику у своїх гріхах. Завдяки внутрішньому мовленню художника дізнаємося, що *«плечі князя вкриває чорний плащ із темно-червоними нарукавниками. І шапку темно-червоного кольору я змалював. Упадають в очі червоні губи князя, обрамлені сивою бородою. Міцно стулені вони. Мовчать – хоча, видається, багато можуть сказати»* (Кралюк, 2014: 331). Темно-червоні нарукавники можуть натякати на те, що у Василя-Костянтина, як і в Доріана Грея, була «кров на руках». Олександр Федоров пояснює значення фразеологізму «обагрятися кров'ю» як «проливати чийось кров; убивати кого-небудь» (переклад наш – О. М., А. Ч.) (Федоров, 2008: 17). Тобто шлях до визнання князя міг пролягати не завжди через добрі справи. Уже в самому романі автор недвозначно натякає на винуватості князя в передчасних смертях його племінниці Гальшки Острозької та її першого чоловіка Дмитра Сангушка, його вихованця Северина Наливайка, козацького ватажка Криштофа Косинського. Ситуації, які призвели до трагічних наслідків вищезгаданих відомих в історії України особистостей, не враховуючи маси учасників козацьких повстань, були більшою мірою змодельовані саме Острозьким. Микола Аркас стверджував, що князь відіграв вирішальну роль у долі Северина Наливайка, бо, «пробуваючи у Острозі, Наливайко починає нападати на панські маєтки, – може бути, що підмовив його на те князь Острозький» (Аркас, 1994: 161). Також думка про неоднозначність постаті Василя-Костянтина Острозького є провідною на думку історика Леоніда Тимошенка. Характеризуючи діяльність Василя Костянтиновича, дослідник пише, що «він наробив купу помилок. Деякі з них були просто фатальні: так, саме Острозький сприяв переходові на луцьку кафедру Кирила Терлецького і обсаженню володимирської кафедри Іпатієм Потієм, які виявилися ініціаторами унії і, відтак, віросповідальними «відщепенцями». Часто пишуть про особисті образи діячів у період генези унії» (Тимошенко, 2008: 21).

Отже, акцентування уваги письменниками на червоному кольорі має явне символічне наповнення. Викривальний характер червоної барви постає осудом на портретах головних героїв. Це дає підстави розуміти, для чого Доріан прикривав портрет покривалом відповідного відтінку. Колір крові демонструє гріхи героїв, один із яких не хотів визнавати, а інший визнав лише перед смертю.

Ще однією особливістю роману «Портрет Доріана Грея» є те, що головний герой, розуміючи свій нерозривний зв'язок із портретом, намагається виправитися. Він відмовляється від кохання сільської дівчини, адже не хоче зіпсувати її. З надією Доріан очікує, що портрет змінився на краще: *«Спокійно ступаючи, він увійшов досередини, замкнув своїм звичаєм двері і стягнув з портрета пурпурове покривало. Крик обурення й болю вирвався в нього. Ніякої зміни він не побачив – хіба тільки в очах з'явилося щось підступне і рот скривило лицемірним усміхом. Портрет був такий самий відрозливий – навіть ще відрозливіший, якщо це взагалі можливе: червона волога на його руці начебто це пояскравішала, ще більше скидаючись на щойно пролиту кров. Доріана пройняв дрозж. Невже лиш марнослов'я спонукало його на цей єдиний у житті добрий вчинок? Чи тільки жага нових збуджень, як то насмішувато натякнув лорд Генрі? Чи просте бажання похизуватись, яке часом штовхає нас на вчинки, благородніші за нас самих? А чи все це разом? Але чому червона пляма ще побільшала? Вона розповзалася по зморшкуватих пальцях, немов якась жахлива хвороба... Кров була й на ногах портрета – чи не скрапувала вона з руки? Кров була навіть на тій руці, яка не тримала ножа!.. Що, зізнання? Може, це все до того, що він мусить зізнатися в убивстві? Виказати самого себе, піти на смерть?..»* (Вайлд, 2012: 292). У доволі об'ємному уривку з роману простежується майстерність письменника у відтворенні внутрішнього світу героя. Від зовнішнього зображення дій Доріана оповідь переходить до вражень героя від портрету й завершується внутрішнім діалогом, спілкуванням зі своїм alter ego. Його двійник красномовно показує, що Доріан Грей не зміг подолати свою моральну розпусту. Не витримавши правдоподібності портрету, молодий чоловік намагається знищити його: *«Доріан схопив ножа і прошив ним портрет. Почувся голосний скрик і глухий тріск. Крик передсмертної муки був такий моторошний, що вся розбуджена челядь сполошено повибігала зі своїх кімнат»* (Вайлд, 2012: 293). Натомість помирає реальний Доріан Грей, перестає жити людина, на обличчі якої відображаються всі гріхи, що до цього фіксувалися на портреті. Тобто, не визнаючи свого двійника, перебуваючи в конфлікті зі своїм alter ego, не сприймаючи «Іншого», герой убиває своє «Я».

По-іншому проявляється проблема двійництва на прикінцевих сторінках роману «Шестиднев, або Корона дому Острозького». Портрет як кольоровий відбиток життя Василя-Костянтина Острозького малюється упродовж шести днів (композиційно це відображено, відповідно, у 6 розділах роману). В останній прижиттєвий (шостий) день князь за звичаєм прагне сповідуватися своєму священнику: *«– Знаєш, Дем'яне, – кажу, – видається, маю два великі гріхи за плечима своїми. Не знаю, чи простить мені їх Господь»* (Кралюк, 2014: 332). Отже, на відміну від Доріана Грея, Василь-Костянтин чітко усвідомлює свою провину, гріхи, недоліки. Сцена каяття свідчить про розуміння Острозьким своїх моральних падінь. Він усвідомлює наявність у собі другої темної сторони, яка частково проявилася на його портреті. Визнаючи в собі «Іншого», головний герой прагне померти із чистим сумлінням.

4. Роль художника в романах

З-поміж усього об'єднують романи персонажі художників, автори портретів головних героїв. Причому обидва – Безіл Голворд та Іван – у творах є не лише виконавцями замовлення, а й активними дійовими особами. На ключовій ролі маляра Івана наголошує Петро Білоус: *«Більша частина тексту належить Острозькому, а художник відповідає йому вголос чи подумки короткими репліками. І якщо князь викладає «свою правду» (родинну, державну, особистісну) розлого, то репліки художника її відтінують, його слова – погляд збоку, свого роду об'єктивізація подій та вчинків»* (Білоус, 2011: 10). Отже, живописець постає в ролі совісті Василя-Костянтина, він деякою мірою його критик і суддя, його «Інший». У романі О. Уайльда Безіл Голворд був близьким другом Доріана, він болісно переживав моральне падіння свого натурщика (*«– Моліться, Доріане, моліться!.. Як це нас навчали в дитинстві? «І прости нам провини наші... І не введи нас у спокою, але визволи нас від лукавого...» Кажім разом! Молитву вашої гордині було почуто. Тож буде почуто й молитву вашого каяття! Я занадто обожнював вас – і за це покараний. Ви теж занадто себе любили. Обох нас покарано»*) (Вайлд, 2012: 209).

Варто наголосити, що художники наприкінці романів не можуть упізнати свої творіння. Безіл, розглядаючи портрет Доріан Грея після його змін, міркує: *«Так, це був Доріан. Але хто ж намалював його таким? Художник наче впізнавав свою руку, та й рама була знайома, роблена за його ескізом. Здогад здавався моторошно неймовірним, а все ж Голвордові зробилося страшно. Схопивши запалену свічку, він підніс її до портрета. Внизу, у лівому кутку видніли довгі літери – його ім'я, виведене циноброю, довгими червоними літерами»* (Вайлд, 2012: 207). Схожою є реакція митця Івана, коли він побачив через декілька років портрет Острозького. *«І нібито був портрет мій – а не мій. Той самий лик, та сама одежа. Але корони вже не було. Замість неї князь байдуже перебирав золоті монети. Кривдно стало...»*, – міркує Іван (Кралюк, 2014: 337). Письменник пояснює в тексті зміни тим, що син головного героя Януш наказав дещо змінити в портреті, аби не викликати підозри в польської верхівки (спочатку на картині його батько тримав корону як руський монарх). Отже, портрети-двійники настільки трансформуються, що самі творці не можуть їх ідентифікувати.

5. Тріада як демонстрація двійництва

Романи «Портрет Доріана Грея» і «Шестиднев» яскраво засвідчують філософську проблему двійництва через дзеркало внутрішнього світу героїв – портрет. Письменники вдаються до увиразнення роздвоєння Доріана Грея та Костянтина Острозького через символічну тріаду дійових осіб:

Портрет (до смерті головного героя «Інший», а після – «Я»)

↕
Художник («Інший»)

↕
Головний герой («Я та Інший»)

Портрет у романах відіграє ключову роль, адже саме він показує бінарність особистостей, їхню нещирість і прихованість. У романі О. Уайльда намальований портрет стає зримою совістю головного героя, відображаючи всі скоєні ним гріхи. На відміну від попереднього, портрет Острозького змінюється вже під час його написання, коли мова заходить про межові ситуації в житті князя. Упродовж роману П. Кралюка Василь Костянтинівич постійно знаходиться біля портрету в одному приміщенні, що безпосередньо й у прямому значенні вказує на тісний зв'язок портрет – герой. Портрет зберігає в собі останні помисли князя, стає формою його посмертного існування. Своєрідність подібних взаємовідношень в О. Уайльда полягає в тому, що Доріан Грей час від часу повертається до свого зображення, він не може довго перебувати без нього. Портрет не просто підкорив собі головного героя, а й, за визнанням юнака, «знищив мене» (Вайлд, 2012: 208).

Художники не тільки творці портретів Доріана та Василя-Костянтина, вони постають «Іншими», поряд із якими додатково розкривається «Я» головних героїв. Через їхню взаємодію читач спостерігає протиріччя між тим, якими англійський аристократ та український князь воліли б бути і якими вони були насправді.

Двійництво вищезазначених героїв свідчить про наявність ще однієї форми прояву «Я» та «Інший». Василь-Костянтин розуміє наявність у собі іншої іпостасі, тому він не вдається до такої саморефлексії, як Доріан Грей. Головні герої прагнуть змінитися, вони пориваються до ідеалу, який має бути на портреті. Так, не завжди прислухаючись до свого «Іншого» (художник Безіл Голворд), Доріан Грей помічає болісні зміни на картині.

6. Висновки

Отже, таке типологічне зіставлення творів різних авторів дає можливість простежити розкриття проблеми роздвоєння особистості, а також коментувати тісний взаємозв'язок складників – герой, художник і портрет у романах. Ця взаємозалежність виходить своїми коренями з образотворчого мистецтва, звідки й прийшло поняття портрета в літературу. Аналіз творів засвідчив міжмистецьку взаємодію. Символіка кольорів, на яких наголосили романісти, ще раз посвідчила подібність засобів вираження у словесному мистецтві й живописі, про що заявляли ще мислителі античного світу Плутарх (малярство – це «німа поезія», а поезія – «ословлене малярство») і Гораций («ut pictura poesis» – «вірш до картини подібний»). Тому можемо стверджувати, що й сучасна українська література не лише продовжує традиції, а й розвиває їх. Письменники вдаються до творення нових ситуацій, хронотопів, зберігаючи при цьому єдність трьох визначальних елементів, які й постають епіцентрами нових сюжетів.

Надалі перспективи дослідження вбачаємо в розгляді творів із подібними функціями одухотвореного портрету («Портрет» Миколи Гоголя та «Мельмот-блукач» Чарльза Метьюріна та ін.). Аналіз художньої інтерпретації портрета письменниками може продемонструвати нові можливості синтезу літератури й живопису.

Література:

1. Аркас М.М. Історія України-Русі. Одеса : Маяк, 1994. 392 с.
2. Білоус П. Шість днів і все життя князя Острозького: літературна критика. *Літературна Україна*. 2011. 17 березня. С. 10.
3. Браэм Г. Психология цвета. Москва : АСТ: Астрель, 2009. 158 с.
4. Вайлд О. Портрет Доріана Грея : роман. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. 320 с.
5. Жеребцова Л. Суперечка між Острозькими та Заславськими з приводу острозького мита. *Історія торгівлі, податків та мита* : збірник наукових праць. 2010. № 2 (2). С. 73–80.
6. Колотова О. Феномен двійництва в мистецтві: розщеплений суб'єкт на межі світів. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2015. № 2 (6). С. 95–101.
7. Кралюк П.М. Шестиднев, або Корона дому Острозького : роман. *Синopsis* : роман, повісті, новела. Київ : Ярославів Вал, 2014. С. 123–341.
8. Обухов Я. Красный цвет. *Журнал практического психолога*. 1996. № 5. С. 39–47.
9. Панова Н. Внутрішній конфлікт як причина самогубства Доріана Грея (роман О. Уайльда «Портрет Доріана Грея»). *Рідний край* : альманах Полтавського національного педагогічного університету. 2015. № 1. С. 121–126.
10. Тимошенко Л. Не зовсім ювілейні нотатки: До 400-річчя від дня смерті князя Василя-Костянтина Острозького. *Дзеркало тижня*. 2008. № 5. С. 21.
11. Фёдоров А.И. Фразеологический словарь русского литературного языка: около 13000 фразеологических единиц. Москва : Астрель : АСТ, 2008. 878 с.

References:

1. Arkas M. M. (1994). *Istoriia Ukrainy-Rusi* [History of Ukraine]. Odesa: Maiak, 392 s. [in Ukrainian].
2. Bilous P. (2011). *Shist dniv i vse zhyttia kniazia Ostrozkooho: literaturna krytyka* [Six days and the whole life of Prince Ostrogski: literary criticism]. *Literaturna Ukraina*. 17 bereznia. S. 10 [in Ukrainian].
3. Braem G. *Psihologiya tsveta* [Psychology of color]. Moskva: AST: Astrel, 2009. 158 s. [in Russian].

4. Vaild O. (2012). Portret Doriana Greia: roman [The Picture of Dorian Gray]. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA, 320 s. [in Ukrainian].
5. Zherebtsova L. (2010). Superechka mizh Ostrozkymy ta Zaslavskymy z pryvodu ostrozkoho myta [Dispute between the Ostrogski and the Zaslavski families about the Ostroh duty]. Istoriiia torhivli, podatktiv ta myta: zbirnyk naukovykh prats. № 2 (2). S. 73–80 [in Ukrainian].
6. Kolotova O. (2015). Fenomen dviinytstva v mystetstvi: rozshcheplenyi subiekt na mezhi svitiv [The phenomenon of duality in art: a split subject on the verge of worlds]. Problemy sotsialnoi roboty: filosofiiia, psykholohiiia, sotsiolohiiia. № 2 (6). S. 95–101 [in Ukrainian].
7. Kraliuk P. M. (2014). Shestydnev, abo Korona domu Ostrozkoho: roman [Shestydnev, or the Crown of the House of the Princes of Ostroh: novel]. Synopsys: roman, povisti, novela. Kyiv: Yaroslaviv Val. S. 123–341 [in Ukrainian].
8. Obuhov Ya. (1996). Krasnyi tsvet [Red color]. Zhurnal prakticheskogo psihologa. № 5. S. 39–47 [in Russian].
9. Panova N. (2015). Vnutrishnii konflikt yak prychna samohubstva Doriana Hreia (roman O. Uailda “Portret Doriana Hreia”) [Internal conflict as a cause of Dorian Gray's suicide (O. Wilde's novel “The Picture of Dorian Gray”)]. Ridnyi kraj: almanakh Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. № 1. S. 121–126 [in Ukrainian].
10. Tymoshenko L. (2008). Ne zovsim yuvileini notatky: Do 400-richchia vid dnia smerti kniazia Vasylia-Kostiantyna Ostrozkoho [Not exactly anniversary notes: To the 400th anniversary of the death of Prince Wasyl Konstany Ostrogski]. Dzerkalo tyzhnia. 9–15 liutoho (№ 5). S. 21 [in Ukrainian].
11. Fyodorov A. I. (2008). Frazеologicheskii slovar russkogo literaturnogo yazyika: okolo 13000 frazeologicheskikh edynits [Phraseological dictionary of Russian literary language]. Moskva: Astrel: AST. 878 s. [in Russian].

*Стаття надійшла до редакції 22.07.2019.
The article was received 22 July 2019.*